

Študent demonstrator kot soustvarjalec pedagoškega procesa v visokem šolstvu

Prejeto 20.07.2020 / Sprejeto 20.11.2020

Znanstveni članek

UDK 378.147-057.875

KLJUČNE BESEDE: študent demonstrator, sistem študentov demonstratorjev, univerzitetno poučevanje, kakovost visokošolskega izobraževanja

POVZETEK: V članku se osredotočamo na predstavitev vzpostavitve sistema študentov demonstratorjev oz. demonstratorstva v visokošolskem pedagoškem procesu. Opisana so temeljna izhodišča za tovrstno delo, pogloblitve naloge in oblike sodelovanja ter izzivi, prednosti in pomanjkljivosti tega sistema. Podrobneje so analizirani rezultati raziskave o zadovoljstvu in izkušnjah študentov demonstratorjev s sodelovanjem v pedagoškem procesu na Univerzi v Mariboru, Fakulteti za organizacijske vede. Kot kažejo rezultati raziskave, je sistem demonstratorstva dobrodošla novost v univerzitetnem poučevanju, ki prinaša številne oprijemljive koristi tako za študente demonstratorje kot aktivne soustvarjalce pedagoškega procesa kakor tudi za študente, ki sodelujejo v pedagoškem procesu. Ugodnim in pozitivnim učinkom študenti demonstratorji štejejo pridobivanje novega in poglobljanje že pridobljenega znanja, boljšo učno klimo, tvorno sodelovanje s profesorjem in študenti ter pridobivanje novih izkušenj. Prispevek zaključimo z nekaterimi pogledi na razvoj sistema študentov demonstratorjev v prihodnosti, nasveti za delo bodočih študentov demonstratorjev in predlogi za izboljšanje sistema demonstratorstva.

Received 20.07.2020 / Accepted 20.11.2020

Scientific paper

UDC 378.147-057.875

KEYWORDS: student demonstrator, student demonstrator system, university teaching, quality of higher education

ABSTRACT: The paper focuses on the introduction of a student demonstrator system or demonstration into the educational process in higher education. It presents basic starting points for this type of work, the main tasks and forms of cooperation as well as the challenges, advantages and disadvantages of such a system. The results of the study among student demonstrators on the satisfaction and experience with the system of student demonstrators in the educational process at the University of Maribor, Faculty of Organizational Sciences are analysed in more detail. According to the research findings, the demonstrators represent a welcome novelty in university teaching, which brings many tangible advantages both for demonstrators as active co-creators of university teaching and for the students involved in the educational process. Among the beneficial and positive effects for the student demonstrators are the acquisition of new and the deepening of already acquired knowledge, a more positive learning environment, a fruitful cooperation with the teacher and the students, and the acquisition of new skills and experiences. The paper concludes with some views on the future development of the demonstrator system, ideas for the work of future student demonstrators and suggestions for improving the student demonstrator system.

1 Uvod

V sodobnem izobraževalnem procesu so snovalci kurikulumov in izvajalci učnega procesa nenehno iščejo inovativne in raznolike metode dela ter poti do podajanja in usvajanja znanja. V želji, dvigniti kakovost učenja in poučevanja, izboljšati motivacijo učencev in zadovoljiti njihove raznolike učne potrebe ter stopnje zmožnosti, smo bili v zadnjem desetletju priče vpeljevanju različnih inovativnih oblik dela in pristopov pri

poučevanju (100 načinov uspešnega poučevanja) kot so medpredmetno povezovanje, timsko poučevanje (Peery, 2017), projektno delo, formativno spremljanje, obrnjeno učenje (Bergmann in Sams, 2014); na terciarni ravni izobraževanja pa kot alternativni način izvedbe pedagoškega procesa poznamo tudi sistem študentov demonstratorjev ali demonstratorstvo, pri katerem študent demonstrator pod vodstvom visokošolskega učitelja preko različnih oblik sodelovanja postane aktiven sooblikovalec pedagoškega procesa. Takšno sodelovanje sodi k iniciativi evropskih držav, ki po Standardih in smernicah za zagotavljanje kakovosti v evropskem visokem šolstvu (ENQA, 2015) spodbuja inovativne pristope h krepitvi kakovosti univerzitetnega poučevanja in učenja ter k uvajanju pristopov, v katerih je študent partner v poučevanju. Prav tako omogoča, spodbuja in udejanja učiteljevo vlogo “refleksivnega praktika” (Maksimović in Osmanović, 2018, str. 145), ki se osredotoča na razvoj in izboljšanje lastne prakse. Z vključevanjem novih metod poučevanja učitelj presega okvire tradicionalnega poučevanja, spodbuja izkustveno učenje in prispeva k razvoju svoje učenčeve refleksivnosti.

V slovenskem visokošolskem izobraževalnem prostoru nimamo dolge tradicije demonstratorstva niti ni sistem študentov demonstratorjev v rabi na vseh visokošolskih ustanovah. Podobno velja za tujino, kjer so primeri demonstratorstva omejeni na posamezne visokošolske ustanove, na primer na Hrvaškem (glej Pravilnik 2016). Nekaj več primerov smo zasledili v angleškem visokošolskem izobraževalnem sistemu (Bristol University, Imperial College London, The University of Edinburgh, University of Leicester), kjer je študent demonstrator visokošolskemu učitelju v pomoč predvsem pri naravoslovnih predmetih, laboratorijskem in eksperimentalnem delu ter terenskih vajah.

V Sloveniji je prve omembe študentov demonstratorjev mogoče zaslediti v publikacijah izobraževalnih ustanov (Lesjak, 2006, str. 12), kjer je v študijskem programu Fakultete za management Koper navedeno, da se študentje 1. stopnje “lahko vključijo v izvedbo izobraževalnega procesa in v raziskovalne projekte FM kot demonstratorji (pomočniki) visokošolskega učitelja, tako pri klasični izvedbi kot v e-učilnici”. Formalno je z objavo Pravilnika o demonstratorstvu in razpisom leta 2012 demonstratorstvo uvedla Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru (UM), naslednje leto se ji je pridružila Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani (UL), sledile so jima še druge visokošolske ustanove – Fakulteta za turizem UM (2016), Medicinska fakulteta UL (2018), Fakulteta za informacijske študije v Novem mestu (2018) in Fakulteta za turizem UM (2019). Na Fakulteti za organizacijske vede (FOV) smo po vzoru že delujočega sistema demonstratorjev na Univerzi v Mariboru to obliko dela in vključevanja študentov v pedagoški proces prvič vpeljali v študijskem letu 2018/19.

Pregled strokovne in znanstvene literature kaže, da je sistem študentov demonstratorjev povsem neraziskano področje. Razen pravilnikov o demonstratorstvu na spletnih straneh posameznih fakultet v Sloveniji in tujini (Pravilnik, 2012, 2016, 2017), razpisov za študente demonstratorje (Razpis, 2018, 2019) in poljudnih člankov, kjer je na kratko omenjena izkušnja študenta demonstratorja (Prebevšek, 2018), nismo našli niti enega znanstveno-strokovnega članka na to temo. S pričujočim prispevkom tako želimo zapolniti vrzel na tem področju in predstaviti primer uspešne vpeljave sistema demonstratorstva na FOV, opisati različne načine sodelovanja študentov demonstratorjev v pedagoškem procesu, oceniti zadovoljstvo študentov demonstratorjev, poudariti pozitivne učinke, prednosti in slabosti ter podati predloge za izboljšavo sistema demonstratorjev.

Preden se lotimo predstavitve temeljnih izhodišč za vpeljavo in izvedbo sistema demonstratorjev, si poglejmo naloge študentov demonstratorjev, ki jih opredeljujejo različni pravilniki in razpisi za demonstratorje (Pravilnik, 2012, 2017; Razpis, 2018); ti navajajo, da študenti demonstratorji delujejo z namenom sodelovanja pri pedagoškem delu s pripravo gradiv, preko hospitacij pri vajah ali predavanjih in preko drugih oblik sodelovanja. Študenti demonstratorji naj bi bili študenti višjih letnikov, v tujini so to večinoma študenti podiplomskega študija.

Pred vpeljavo sistema študentov demonstratorjev smo tudi na FOV njihove naloge zapisali v pravilnik (Pravilnik o demonstratorstvu na Fakulteti za organizacijske vede, 2017), rekoč, da je pglavitna naloga študenta demonstratorja pomagati visokošolskemu učitelju pri predstavitvi in širjenju razumevanja določenega predmetnega področja. Študent demonstrator s profesorjem sodeluje pri pedagoškem delu v obliki pomoči na predavanjih in vajah, s pripravo gradiv in v obliki tehnično-administrativne pomoči na predavanjih/vajah. Poleg teh je, odvisno od želja, potreb in dogovora z mentorjem, demonstrator lahko aktiven tudi pri drugih oblikah dela, npr. pri znanstveno-raziskovalnem delu, pri pisanju strokovnih prispevkov, delu na projektih idr.

Profesorji – mentorji demonstratorjev morajo pred nastopom dela natančno opredeliti cilje in določiti naloge, ki naj bi jih študent demonstrator opravljal. Po pravilniku je obseg dela, ki ga lahko demonstrator opravi mesečno, do 20 ur. Izjemoma jih lahko opravi tudi več, vendar ne več kot 80 ur, saj je pomembno, da študent ni preobremenjen in da lahko hkrati nemoteno opravlja tudi svoje študijske obveznosti. Študent demonstrator je lahko redni ali izredni študent drugega ali višjega letnika, ki mora pri izbranem predmetu imeti opravljene vse predpisane obveznosti. Pogoj je tudi visoka skupna povprečna ocena in ocena pri predmetu, kjer želi demonstrator sodelovati.

Poglavitni namen in ključni cilji študentovega dela v vlogi demonstratorja so:

- pridobiti prve izkušnje s pedagoškim delom;
- razširiti svoje znanje in pridobiti nadaljnje izkušnje na področju študijskega programa študenta;
- prispevati k boljšemu razvoju kakovosti študija;
- krepi obojestransko sodelovanje med študenti in profesorji.

Študentu demonstratorju je omogočeno izkustveno učenje, razvoj specifičnih kompetenc in drugačen način učenja. Iain (1995) omenja, da študent demonstrator razvija učne veščine, izboljša razumevanje predmeta, pri katerem sodeluje, pogloblja razumevanje znanstvene metode, ki se uporablja pri tem predmetu, ter razvija prenosljive veščine, kot so organizacijske in opazovalne sposobnosti, ki so sestavni del izvajanja poskusov, projektov in terenskih vaj. Študent demonstrator nadalje razvija veščine javnega nastopanja in komuniciranja, timskega in skupinskega dela in sodelovanja, proaktivnega delovanja in prilagajanja udeležencem pedagoškega procesa, razvija sposobnost vzpostavljanja in grajenja interakcije, krepi medosebne odnose, gradi svojo osebnost in utrjuje samopodobo. Iain (1995, str. 42) poudarja, da je študent demonstrator eden "najdragocenejših virov, ki so na voljo študentom", še posebej, kadar ti potrebujejo nasvet ali spodbudo za študij. Enako dragocen je demonstrator tudi za profesorja in fakulteto. Tesno sodelovanje študentov in učiteljev omogoča obojestransko učenje in razvoj, ki presega "tradicionalni" zaprti tip učnega pogovora. Z vpeljevanjem "drznejše" metode poučevanja se poleg študentov in učiteljev razvija tudi fakulteta, kot pravi Starc

(2015, str. 141), v smeri visokošolske organizacije z visoko produktivno energijo, ki je osredotočena nase, na svojo ustvarjalnost, svoje aktivnosti in inovativnost. Takšno delovanje fakultete bi potencialno lahko preoblikovalo slovensko akademsko kulturo, ki je še vedno preveč usmerjena v raziskovalno in premalo v ustvarjalno pedagoško delo (Šarić, Košir, 2012, str. 148). Ker je demonstratorstvo osnovano na drugačni filozofiji izobraževanja (Holcar Brunauer, Deutsch in Cankar, 2017, str. 37), aktivno sodelovanje med učitelji in demonstratorji pomembno prispeva k dvigu kvalitete izobraževanja in učenja, s sodelovanjem študenta demonstratorja na predavanjih se ustvarja dodana vrednost pedagoškega procesa, omogočena je večja fleksibilnost, močno poudarjeni pa sta tudi diferenciacija in individualizacija poučevanja in učenja.

Študent demonstrator se v pedagoški proces lahko vključi na različne načine, odvisno od predmeta, dogovora z mentorjem, svojih želja, sposobnosti, razpoložljivosti in načrtovanih aktivnosti pri določenem predmetu. Čeprav se naloge študenta demonstratorja od predmeta do predmeta lahko zelo razlikujejo, so najpogostejše oblike sodelovanja v pedagoškem procesu, da študent:

- prevzame izvedbo dela učne ure (npr. uvodno motivacijo, ponavljanje in utrjevanje);
- samostojno izvede del predavanja;
- je pomočnik pri izvedbi dela v skupinah, kjer nadzoruje delo skupin, študente usmerja, daje pobudo;
- vodi in moderira diskusijo na določeno temo;
- s profesorjem izvede predavanje sinhrono v obliki timskega poučevanja;
- nudi povratno informacijo študentom o njihovem delu (popravlja študentske naloge).

Pri vseh oblikah vključevanja v pedagoški proces študent demonstrator postane samostojen in odgovoren sooblikovalec pedagoškega procesa, vanj se pod vodstvom in po priporočilih visokošolskega učitelja aktivno vključuje, ga podpira, usmerja, s profesorjem ga predhodno načrtuje. Aškerc (2016) poudarja, da je med študentom in profesorjem, ki sta partnerja v pedagoškem procesu, vseskozi potrebna konstruktivna interakcija in sodelovanje.

Sodelovanje študentov demonstratorjev v pedagoškem procesu se začne po objavi razpisa, ko mentor določi načine in obseg dela ter s študentom zastavi načrt izvedbe sodelovanja. Na FOV smo že v prvem študijskem letu uvedbe (2018/19) zapolnili vsa razpisana mesta, tj. osem, dve mesti na katedro. Z omejitvijo največ dveh študentov na katedro smo želeli zagotoviti enakomerno porazdelitev študentov demonstratorjev po študijskih področjih in smereh. Zanimanje študentov za delo demonstratorja je pri nekaterih predmetih preseglo pričakovanja, podobno pa velja tudi za pozitivne izkušnje demonstratorjev, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju.

2 Metoda

Za raziskavo, s katero smo želeli zbrati mnenja študentov demonstratorjev o njihovem delu, sodelovanju s profesorjem ter dobiti globlji vpogled v njihove izkušnje in

zadovoljstvo, smo izbrali metodo intervjuja. Izvedli smo polstrukturirani poglobljeni intervju, pri katerem je pri vsakem vprašanju možnost za podrobnejši odgovor (Wilkinson in Birmingham, 2003). Intervju je obsegal deset vnaprej določenih vprašanj odprtega in alternativnega tipa. Vprašanja intervjuja so se navezovala na:

- zadovoljstvo z demonstratorstvom;
- vrste in oblike dela, izvedene v pedagoškem procesu;
- pozitivne izkušnje, prednosti in ključne izkušnje, ki so jih študenti pridobili;
- izzive in ovire, na katere so naleteli pri svojem delu;
- predloge za izboljšanje demonstratorstva in napotke za delo bodočih demonstratorjev.

Sodelujočim smo vprašanja zastavljali tako, da so bili pri odprtih vprašanjih možni odgovori, ki so dopuščali dodatna vprašanja; le-ta smo si zabeležili kot opomnik in jih zastavili med izvajanjem posameznega intervjuja kot potrebo po poglobljenih odgovorih in za bogatenje pridobljenih informacij. Intervjuje smo opravili v času od 15.06. do 15.12.2019. Intervjuja ni zavrnil nihče od študentov demonstratorjev ($N = 8$).

Polovica intervjuvancev je bila moškega, polovica pa ženskega spola. Razdelitev po programih študija in letnikih kaže pester nabor, in sicer sta bila dva študenta 2. letnika dodiplomskega študija, dva študenta 3. letnika dodiplomskega študija, dva študenta 1. letnika podiplomskega študija, en študent 2. letnika podiplomskega študija in en študent 1. letnika doktorskega študija. Demonstratorji so sodelovali pri predmetih: Angleški poslovni jezik, Metodologija usposabljanja kadrov, Marketing, Osnove kvantitativnih metod I, Matematika, Statistika, Metode in tehnike sistemske analize, Organizacija poslovnih procesov, Metode študija dela, Management oskrbovalnih verig, Praktikum inženiring poslovnih procesov, Računalništvo in informatika. Ker so mentorji nosilci več predmetov, so določeni študenti sodelovali pri več predmetih.

3 Rezultati in diskusija

V raziskavi nas je najprej zanimalo, kako zadovoljni so študenti demonstratorji s svojim delom in vključevanjem v pedagoški proces. Rezultati kažejo, da je 60 % vprašanih svoje delo označilo za pozitivno (zadovoljen), 40 % kot zelo pozitivno (zelo zadovoljen). Vsi študenti so svoje zadovoljstvo opisali, da "gre za pozitivno izkušnjo" oz. da je bilo demonstratorstvo "izredno pozitivna izkušnja". Zadovoljstvo lahko pripišemo različnim dejavnikom. Študenti so se sami javili za opravljanje demonstratorstva, vanj so bili pripravljeni vložiti potrebno energijo in čas, bili so visoko motivirani, aktivno so sooblikovali načrt dela in skupaj z mentorjem določili primarne naloge in pogloblitve cilje, ki so jih želeli doseči; vključili so se v tisti del pedagoškega procesa, pri katerem so se čutili dovolj usposobljeni in suvereni.

V povezavi z vključevanjem študentov v pedagoški proces smo želeli izvedeti, na kakšne načine so v njem sodelovali. Največ demonstratorjev je sodelovalo na vajah (71 %), manj na predavanjih (57 %), enako število študentov (43 %) pa na e-predavanjih oz. e-vajah v učnem okolju Moodle. Študenti so bili v sklopu predavanj in/ali vaj zadolženi za del predavanj/vaj, prevzeli so izvedbo celotnih vaj, izvajali so kratka pre-

davanja, pomagali pri razlagi snovi, za študente pripravljali (dodatne) naloge, jim dajali navodila za izvedbo učnih aktivnosti, vodili diskusije, usklajevali delo v skupinah, študente so spodbujali, jim nudili dodatno pomoč in podporo pri pripravi na izpit (inštrukcije). Poleg tega so bili zadolženi za tehnično in administrativno podporo, poskrbeli so za pripravo tehnične opreme v predavalnici, za pripravo učnega gradiva, prosojnic za predavanja, pomagali so pri iskanju aktualnih člankov, vezanih na temo predavanja. Povzamemo lahko, da so imeli študenti aktivno in pomembno vlogo v visokošolskem pouku, saj so bili dejavno vključeni v zelo raznolike oblike dela v različnih fazah učnega procesa.

Visoko oceno zadovoljstva so pospremili pozitivni učinki, ki so jih intervjuvanci zaznali pri vključevanju v pedagoški proces. Prav vsi demonstratorji so prepričani, da so s svojim sodelovanjem pomembno prispevali k poteku in izvedbi pedagoškega procesa. Svoj doprinos v vlogi demonstratorja vidijo v tem, da so – tako meni kar 86 % študentov – prispevali k boljši učni klimi, zaznali so pozitivno energijo s strani študentov, več interakcije ter bolj sproščeno vzdušje. 57 % demonstratorjev meni, da so študenti na predavanjih/vajah pokazali večje zanimanje za predavano snov; enak odstotek jih odgovarja, da so zaznali več sodelovanja in interakcije med študenti. Bilo je tudi več sodelovanja s strani študentov v obliki vprašanj, kar demonstratorji utemeljujejo s tem, da se jih študenti manj "bojijo" nagovoriti in zastaviti vprašanje, saj so jim bližji kot profesor, ki jim vliva strahospoštovanje in predstavlja neke vrste nedostopno avtoriteto. Podobno ugotavlja Iain (1995), ki pravi, da so demonstratorji starostno bližje diplomskim študentom kot člani učnega osebja, zato jih študenti vidijo kot njim bližje in dostopnejše. Dodajmo še mnenje 43 % demonstratorjev, da so s svojim sodelovanjem prispevali k boljšim medosebnim in medgeneracijskim odnosom, kar pripisujejo bolj-šemu poznavanju svojih kolegov.

Študente demonstratorje smo nadalje povprašali po prednostih opravljanja demonstratorstva. Večina (75 %) jih meni, da so prednosti v pridobivanju novega znanja s področja predmeta oz. v obnovitvi, utrjevanju in širitvi znanja ter v pridobivanju novih izkušenj. Številni (65 %) so poudarili pomen spoznavanja pedagoškega dela. Kot je povedal eden od študentov, se je "skozi delo demonstratorja naučil, kako poteka proces dela in izobraževanja skozi perspektivo profesorjev". Svoje pozitivne vtise o izkušnji poučevanja in poglobljanju znanja so študenti demonstratorji strnili takole:

- Demonstrator 1: *"Demonstratorstvo je edinstvena priložnost za vključevanje študentov v proces izobraževanja ter je zelo učinkovit način povezovanja izkušenj in mnenj profesorjev ter študentov in s tem izoblikovanja karseda najboljšega procesa izobraževanja. Menim, da z vključevanjem študentov v proces izobraževanja študij pripeljemo še korak bližje študentom. V vlogi demonstratorke sem imela priložnost spoznati pedagoško delo z druge perspektive, in sicer delo priprave gradiva in priprave na predavanja ter vaje. Z možnostjo sodelovanja pri pripravi in izvedbi vaj sem razširila svoje znanje in ga celovito zaokrožila."*
- Demonstrator 2: *"Velika prednost je, da imaš priložnost sodelovati s profesorji in spoznati njihov predmet še z drugega vidika (predpriprava, pregled snovi, delo s študenti). Poleg tega dobiš veliko izkušenj in prakse, ki jo lahko uporabiš v svojem življenjepisu. Tako študentje kot profesorji te gledajo kot bolj odgovornega in zupanja vrednega študenta. Ker dejansko potrebuješ vse našteteto, če želiš to delo opravi-*

vljati. Velika prednost demonstratorstva je, da si predavano snov lahko res dobro zapomniš, jo poglobiš ali jo raziskuješ širše od predavanega.”

Demonstratorji k prednostim štejejo tudi tvorno sodelovanje s študenti, s katerimi so morda lažje kot profesor vzpostavili stik, ali kot je rekla ena demonstratorka: “Zaradi svoje ‘neizkušenosti’ sem bila študentom nevede bolj dostopna. To se je kazalo v množičnem postavljanju vprašanj med in po predavanjih, včasih tudi takšnih, ki niso sodila v študijske klopi. Študentje so do mene pristopili samozavestno, brez večjih zadržkov.” Demonstratorji so nasploh svojo vlogo videli v pozitivni luči, eden od njih je poudaril, da mu je ta “dovoljevala, da študente v predavalnici spodbudi k bolj aktivnemu sodelovanju na predavanjih in vajah”. Pohvalili so tudi sproščeno in pozitivno učno klimo kot posledico dobrega sodelovanja med študentom in profesorjem: “Na podlagi lastne ocene lahko rečem, da so se študentje na predavanjih hitreje sprostili, saj so imeli možnost opazovati aktivno sodelovanje med demonstratorjem in profesorjem.” Prednosti demonstratorstva vidijo še v sodelovanju s profesorji in asistenti, v pridobivanju novih poznanstev, novih kolegič, v večji prepoznavnosti, v izpopolnjevanju retoričnih in komunikacijskih sposobnosti, pridobivanju samozvesti pri nastopanju ter podajanju znanj študentom.

Kljub številnim pozitivnim izkušnjam so študenti na vprašanje o slabostih demonstratorstva spregovorili tudi o vrsti pomanjkljivosti, izzivih in negativnih izkušnjah pri svojem delu. Ena od študentk jih je opisala takole: “*Vloga demonstratorja iz različnih razlogov ni preprosta, saj od študenta zahteva veliko dodatnega časa in poglobljenega znanja učne stvarine. Hkrati je potrebnega veliko poguma in samozvesti, da si kot leto ali dve starejši upaš izpostaviti pred svojimi vrstniki in si ob vsem tem pridobiti njihovo zaupanje. Veliko študentov je tudi napačno predpostavljajo, da jim lahko, ker sem v dobrih odnosih s profesorjem, nudim tudi ‘skrite’ informacije v povezavi z izpitom in spraševanjem.*” Druga študentka je spregovorila o zadregah in stiskah, ki jih je občutila pri vzpostavljanju odnosov s študenti: “*Ker si praktično enako izpostavljen kot profesor, sem se med opravljanjem dela soočila tudi z manj prijetnimi situacijami, kjer so študentje preizkušali meje mojega znanja in potrpljenja ter iskali moje pomanjkljivosti in šibke točke. Biti demonstrator predstavlja izziv tudi z vidika postavljanja mej do študentov. Pripravljen moraš biti, da med predavanji, kljub prijateljskim vezem, ohraniš določeno stopnjo profesionalnosti. Postaviti mejo ljudem, ki so ti blizu in se bodo čez nekaj ur s teboj družili, ni tako preprosto. Zelo hitro si lahko narobe razumljen, vrstniki te lahko ocenijo za vzvišenega in neiskrenega.*”

Študenti so pri sodelovanju v pedagoškem procesu in v stikih z vrstniki postavljeni v nove situacije, ki so velikokrat izven njihove cone udobja. Nehoteni pojavitvi razlik med vrstniki in določenim neprijetnostim v zvezi s tem se žal ni mogoče izogniti, dobro pa je, če je študent nanje pripravljen, pri čemer je pomembna učiteljeva usmerjevalna vloga in pomen (pred)priprave in svetovanja. V izogib neprijetnostim in kot pripravo na sodelovanje v pedagoškem procesu bi veljalo s študentom opraviti poglobljen pogovor, ga seznaniti ne le s pričakovanji, temveč tudi z morebitnimi pastmi poučevanja, obenem pa ga poučiti, kako ravnati v določenih kritičnih situacijah. Ker delo demonstratorja narekuje potrebo po študentu, ki je komunikativen in izkazuje dobršno mero potrpežljivosti, zavzetosti, odgovornosti, zrelosti in empatičnosti, torej po določenih značajskih lastnostih, bi pri odločanju, ali in v kolikšni meri bo študent zmožen opravljati to delo, koristil tudi test osebnosti, ki bi ga študent opravil ob prijavi na razpis.

Z vidika izvedbe je za študente največji izziv predstavljalo usklajevanje študijskih in demonstratorskih obveznosti, saj je od njih zahtevalo dodaten čas, energijo, več načrtovanja, dogovarjanja in koordiniranja s profesorjem. Eden od študentov je takole strnil svoje stališče: *“Na prvi pogled tipično študentsko delo, ki od študentov ne zahteva veliko truda, se že v prvem mesecu dela izkaže za veliko večji izziv. Biti v vlogi študenta demonstratorja za marsikoga ni bilo preprosto, saj od posameznika zahteva veliko za-zetosti, samodiscipline, aktivnega sodelovanja, odpovedovanja, komuniciranja z men-mentorjem ter usklajevanja dela in študija.”*

K manj prijetnim izkušnjam demonstratorji štejejo tudi zahtevo po rednem mesečnem poročanju o opravljenem delu ter nizko plačilo. Tako se jim pisanje poročil in dnevnika zdi izguba časa; kar zadeva plačilo, pa se jim to v primerjavi s klasičnim študentskim delom zdi prenizko. Kot navaja Pravilnik (2017, 12. člen) je študent demonstrator za opravljeno delo upravičen do simbolične denarne nagrade. Urna postavka (2,07 evra) je določena na ravni univerze in se je morajo fakultete držati. Drži, da je v primerjavi s delom, ki ga študenti lahko dobijo na trgu dela, plačilo za demonstratorstvo nizko. Po drugi strani pa je treba poudariti, da gre pri tovrstnem delu bolj kot za zaslužek za dragoceno izkušnjo in pridobivanje novega znanja. V zvezi s plačilom bi veljalo razmisliti, ali bi fakulteta višje plačilo študentu morda lahko zagotovila iz lastnih sredstev, ali pa ga dodatno nagradila na kakšen drug način, npr. s praktičnimi nagradami, organizacijo team building dogodka za demonstratorje, z darilnimi boni in podobno. Večjo pozornost bi bilo treba nameniti poudarku, da je delo demonstratorja častno (kot pravi tudi zapis v pravilniku) in da so zanj izbrani le najboljši študenti; svoje mesto pa bi morala dobiti tudi javna pohvala in zahvala študentom za njihov prispevek (na spletni strani ali na javnem dogodku fakultete) in podelitev posebnih priznanj demonstratorjem. V večji meri bi bilo treba upoštevati tudi določbo pravilnika, da lahko študenti zaprosijo za priznanje dela strokovne prakse v ekvivalentnem obsegu opravljenega demonstratorskega dela, kar bi lahko sistemsko rešili tako, da bi vsak demonstrator ob zaključku študijskega leta dobil posebno priznanje in potrdilo o opravljeni praksi.

Poleg zgoraj navedenega se po navedbah demonstratorjev slabe strani demonstratorstva nanašajo tudi na obseg in naravo dela. Tako se je v nekaterih primerih zgodilo, da so profesorji svojo “desno roko” izkoristili in študentu naložili preveč dela oz. veliko več, kot ga je bil zmožen opraviti. Študenti so glede zadolžitve omenili tudi, da se “mo-raš veliko prilagajati in odpovedati svojim aktivnostim in prostemu času”. En študent je omenil, da bi si želel izvesti več predavanj, drugi, da sodelovanje pri poučevanju ne bi bilo samo popoldne. Eden od demonstratorjev je obžaloval, da je moral opraviti toliko tehničnega in administrativnega dela in bi si želel več sodelovanja v neposrednem pedagoškem procesu. Obseg dela in časovni razpored sta seveda odvisna od mentorja, predmeta in dogovora s študentom pa tudi od vnaprejšnjega urnika predavanj in vaj pri predmetu, ki se ga med letom žal ne da spreminjati.

Na vprašanje, ali bi se študenti demonstratorji za to delo ponovno prijavi, je 88 % študentov odgovorilo pritrdilno. Bolj kot razlogi za so nas zanimali protiargumenti. Štu-dent, ki se za delo demonstratorja ne bi več odločil oz. si ga ne želi ponovno opravljati, je povedal, da ima kljub temu, da delo prinaša določeno finančno stabilnost, izkušnje, znanje in možnost osebnostnega razvoja, določene pomisleke: *“Delo demonstratorja se zelo približa delu v podjetju, saj je študent fakulteti v večini primerov čuti pripadnost tako kot zaposleni svojemu podjetju, posledično čuti večjo odgovornost in večji pritisk,*

če dela ne opravi tako, kot bi moral. Študent se s svojim podpisom zavezuje, da bo svoje delo opravljal vestno, medtem ko takšne zaprisege ni treba skleniti za nobeno klasično študentsko delo. Prav tako študent demonstrator dela ne more kar tako preklicati. Predčasno prenehanje opravljanja dela v tem primeru ne pride v poštev, od študenta se pričakuje, da bo prevzel odgovornost za svoja dejanja in delo izpeljal do konca.”

Na koncu smo demonstratorje povprašali še po pobudah za izboljšanje in povečano uspešnost demonstratorstva. V ospredju je bila pobuda za boljše plačilo, nanizali so tudi nekaj predlogov, ki so se navezovali bolj na tehnične in sistemske izboljšave izvedbe demonstratorstva kot pa na samo vsebino (čas objave razpisa, objava fotografij demonstratorjev na spletni strani fakultete). Bodočim študentom demonstratorjem so aktualni demonstratorji svetovali, naj se le prijavijo za to delo, “saj se lahko veliko naučijo in jim bodo izkušnje zelo pripomogle k nadaljnjemu razvoju”. Demonstratorji predlagajo, naj si študent ob razpisu izbere predmet, ki ga res veseli, po drugi strani pa demonstratorstva ne priporočajo tistim, ki niso iznajdljivi, komunikativni in odgovorni. Glede vključevanja v pedagoški proces pa “nasvet, katerega bi podala bodočim demonstratorjem, naj se poskušajo čim bolj vključevati v proces priprave in izvedbe, predavanj in tudi vaj ter priprave prispevkov, saj si tem lahko pridobijo edinstvene izkušnje”.

4 Zaključek

V prispevku smo predstavili primer vpeljave sistema demonstratorjev v pedagoški proces na Fakulteti za organizacijske vede in ugotovili, da so bili študenti demonstratorji zadovoljni s svojim sodelovanjem v pedagoškem procesu, da so pozitivno vplivali na učno klimo in motivacijo udeležencev učnega procesa, da so pomembno doprinesli k bolj sproščenemu vzdušju in večjemu zanimanju, aktivaciji in odzivnosti študentov. Po mnenju študentov je biti demonstrator izkušnja, ki poleg sodelovanja s profesorjem in študenti prinese številne druge koristi. Študent demonstrator s sodelovanjem v pedagoškem procesu izboljša razumevanje in pogloblja znanje strokovnega predmeta, seznani se s pedagoškim procesom z druge perspektive, uči se predavati in nastopati, razvija sposobnosti učinkovite komunikacije, podpore, usmerjanja, organizacije, prilagajanja in usklajevanja.

Demonstratorstvo predstavlja enega od dejavnikov kakovostnega in gibkega izobraževalnega sistema, omogoča didaktične in kurikularne izboljšave, prinaša fleksibilnost in diverzifikacijo univerzitetnega poučevanja ter spreminja kulturo visokošolske ustanove. Če je eden od ciljev univerzitetnega izobraževanja stremljenje k izoblikovanju kritičnih, kreativnih in radovednih umov, potem je eden od načinov, kako to doseči tudi tvorno sodelovanjem med profesorjem in študentom. Z demonstratorstvom je mogoče doseči prav to. Še več, menimo, da bi vpeljava demonstratorstva v vse visokošolske izobraževalne ustanove v Sloveniji prispevala k popestitvi duhamorne akademske tradicije franko-germanskega načina predavanj, ki ga danes po našem mnenju vse prevečkrat zasledimo na terciarni ravni izobraževanja. Predvsem imamo v mislih pasivno, ex cathedra podajanje znanja mnogih profesorjev, nelagodje ob postavljanju vprašanj, apatičnost in dolgočasje med predavanji. Z večjo participacijo študentov prek demonstratorstva bi se lahko popestrili načini univerzitetnega poučevanja, morebiti bi se nare-

dil preboj v dojemanju vloge profesorja, ki v večini primerov še vedno pooseblja pojem nedostopne avtoritete.

Področje demonstratorstva nedvomno ponuja nove izzive in odpira nova raziskovalna vprašanja. Tako bi veljalo raziskati, kako zadovoljni so s študenti demonstratorji udeleženci pedagoškega procesa – študentje, kakšna so njihova pričakovanja in v kakšni meri demonstratorstvo vpliva na njihov odnos do predmeta, učitelja in končno oceno. Zanimivo bi bilo dobiti globlji vpogled tudi v vlogo in zadovoljstvo učitelja – mentorja in raziskati različne prakse in modele sistemov študentov demonstratorjev na slovenskih in tujih univerzah. Z nadaljnjimi raziskavami bi bilo mogoče dobiti globlji vpogled v pomen prispevka študentov demonstratorjev za univerzitetno poučevanje, za določeno študijsko področje in visokošolsko področje nasploh.

Alenka Tratnik, PhD, Anja Vidmar

A Student Demonstrator as a Co-creator of the Educational Process in Higher Education

In the modern educational process, curriculum designers and educators are constantly looking for innovative and diverse teaching and learning methods and new ways to acquire and deepen students' knowledge. In order to improve the quality of teaching and learning, to increase the motivation of students and to meet their different learning needs and abilities, various methods and teaching approaches have been introduced over the last ten years, such as cross-curricular integration, team teaching (Peery, 2017), project work, formative assessment and reverse learning (Bergmann & Sams, 2014). In the tertiary education, an alternative form of teaching is known, the so-called system of student demonstrators or demonstratorship. Through this system, a student demonstrator becomes an active participant and a co-creator of the educational process by using various forms of collaboration between teacher and students.

The paper focuses on the introduction and implementation of demonstratorship in the educational process at the University of Maribor, Faculty of Organizational Sciences. It presents basic starting points and ideas for this kind of work, the main tasks and forms of cooperation between teachers and students, the advantages and disadvantages of such a system and the challenges in the first year of implementation. The paper also deals with the main purpose and objectives of the student demonstrators' work, namely:

- to gain practical experience of the teaching and learning process;*
- to broaden and deepen the content knowledge and experience in the student's field of study;*
- to contribute to a better development of the quality of studies;*
- to strengthen the mutual cooperation between students and university teachers.*

As Iain (1995) points out the student demonstrator also develops learning skills, improves understanding of the subject in which he or she is participating, deepens un-

derstanding of the scientific method used in the subject, and develops transferable skills such as organizational and observational skills.

A student demonstrator can participate in the educational process in different ways, depending on the subject, the agreement with the teacher, the wishes, abilities and skills of the student, availability, agreed teaching methods, the lesson and activity plan. Although the tasks of a student demonstrator can vary greatly from subject to subject, the most common forms of participation are for the student demonstrator:

- *conducting part of a lecture or tutorial;*
- *delivering a presentation on a specific topic;*
- *supporting, guiding, assisting and supervising students in group or pair work;*
- *moderating a discussion on a specific topic;*
- *conducting a lecture synchronously with the teacher in the form of team teaching;*
- *giving feedback to students on their work (correction, grading of student assignments).*

In all forms of student participation in the educational process, the student demonstrator becomes an independent and responsible co-creator of the educational process. Under the guidance and recommendations of the university teacher (mentor), the student actively participates in the educational process, supports, guides, plans it together with the mentor, and provides suggestions for it.

The core of the paper is the analysis and discussion of research findings on the satisfaction and experience of student demonstrators who participated in the educational process at the Faculty of Organizational Sciences in the academic year 2018/2019. For the research we chose the interview method, which we used to gather the opinions of the student demonstrators about their work and the cooperation with the teacher and to gain a deeper insight into their satisfaction and experience. We conducted a semi-structured in-depth interview with the possibility of a more detailed answer to each question (Wilkinson & Birmingham, 2003). The interview consisted of 10 open and alternative (yes/no) questions, most of which were predetermined. Additional questions were asked for each respondent to enrich the information received and clarify the level of the answer. The supplementary questions were added as a side note and asked during the interview. The research questions related to:

- *satisfaction with the student demonstrator system and participation in the educational process;*
- *forms of teacher-student of cooperation and types of activities carried out during the educational process;*
- *positive experiences and advantages gained by the student demonstrators;*
- *disadvantages, challenges and obstacles encountered by the students demonstrators;*
- *suggestions for improving the demonstrators;*
- *recommendations for the work of future student demonstrators.*

The interviews were conducted from 15 June to 15 December 2019.

All student demonstrators took part in the interview ($N = 8$). Half of the respondents were male and half female. The classification by course of study and year of study shows a colourful mixture, namely two students of the 2nd year of undergraduate study, two students of the 3rd year of undergraduate study, two students of the 1st year of postgraduate study, one student of the 2nd year of postgraduate study and one student of the 1st year of doctoral studies. The subjects in which student demonstrators participated were: Business English, Human Resource Management, Marketing, Fundamentals of Quantitative Methods I, Mathematics, Statistics, Methods and Techniques of Systems Analysis, Organization of Business Processes, Work Study Methods, Supply Chain Management, Practicum of Business Engineering Processes, Computing and Informatics.

According to the research findings, the system of demonstrators represents a welcome innovation in university teaching, which brings many tangible benefits both for the demonstrators as active co-creators of higher education instruction and for the students involved in the educational process. Among the beneficial and positive effects of the student demonstrators are first and foremost the acquisition of new and the deepening of already acquired knowledge, a better, more relaxed and positive learning environment, increased student motivation, the development of public speaking skills and the acquisition of new experiences. Other advantages include the creative and constructive cooperation of the student demonstrators with the university teacher and students, increased responsiveness and interaction skills of the students, making new acquaintances, improving rhetorical, public speaking and communication skills, and gaining self-confidence.

Concerning the satisfaction of the student demonstrators, the results of the survey show that the student demonstrators are satisfied with their work and their participation in the educational process, namely 60% of the respondents describe their work as positive (I was satisfied), 40% as very positive (I was very satisfied). All students describe their satisfaction with the words “it was a positive experience” or “an extremely positive experience”. The student demonstrators believe that their participation enriched university teaching in a unique way and contributed significantly to creating a positive, stress-free and motivating teaching environment.

The analysis of the different forms of cooperation between teacher and students shows that the demonstrators were involved in the educational process in many ways. Most student demonstrators participated in tutorials (71%), less in lectures (57%), the same number of demonstrators (43%) participated in e-lectures and e-tutorials in the Moodle learning environment. During the the lectures and/or tutorials, the student demonstrators took over part of the lecture or the implementation of a learning activity, for example, they gave short lectures, helped to explain the topic, prepared (additional) tasks for the students, gave them instructions on how to carry out a certain activity or task, coordinated group work, led discussions, encouraged the students by offering them additional help and supported them in preparing for the exam through individual lessons. They also provided technical and administrative support, prepared technical equipment for the lecture hall, prepared teaching materials, slides, helped to find current articles for the lecture, etc.

Despite many good experiences, when asked about the disadvantages of their work and the student demonstrator system, the student demonstrators also spoke of a number of shortcomings of the system and negative experiences. The criticism mainly refers to the amount and type of work and the workload. Students felt that they had more work

to do than they could manage, which meant that they had to adjust their timetables considerably and give up much of their free time. Balancing the study and the obligations of demonstrators required additional time, energy, more planning, negotiation and coordination with the university teacher. They expressed their dissatisfaction with the low pay and unnecessary monthly reporting. According to students, the disadvantages of demonstrators also included from their fellow students and the use of acquaintances to obtain information about live exam questions.

The paper concludes with some views on the development of the student demonstrator system in the future, ideas for the work of future student demonstrators and suggestions for improving the system. With regard to the proposals to improve and increase the effectiveness of the student demonstrator system, the majority of student demonstrators made suggestions that were more related to technical rather than content improvements (e.g. earlier publication of the call for student demonstrators, publication of students' photos on the faculty website) and the initiative for higher payment.

LITERATURA

1. Aškerc, K. (ur.) (2016). Izboljševanje univerzitetnega poučevanja: študentje, partnerji v novostih. Zbornik 40. konference s prispevki slovenskih udeležencev. El. knjiga. Ljubljana: Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja. Pridobljeno dne 21.04.2020 s svetovnega spleta: https://www.cmepius.si/wp-content/uploads/2014/02/IUT-zbornik_končna_net.pdf.
2. Bergmann, J., Sams, A. (2014). Flipped Learning: Gateway to Student Engagement. International Society for Technology in Education.
3. European association for quality assurance in higher education (ENQA). (2015). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. Pridobljeno dne 21.04.2020 s svetovnega spleta: http://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/05/ESG_endorsed-with-changed-foreword.pdf.
4. Holcar Brunauer, A., Deutsch, T., Cankar, F. (2017). Povezanost filozofije izobraževanja in kakovosti poučevanja ter učenja. Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja, 32, št. 3–4, str. 30–45.
5. Iain, A. (1995). Demonstrating. V: Forster, F., Hounsell, D., Thompson, S. (ur.). Tutoring and Demonstrating: A Handbook. Centre for Teaching, Learning and Assessment, The University of Edinburgh. Pridobljeno dne 20.04.2020 s svetovnega spleta: http://www.docs.hss.ed.ac.uk/iad/Learning_teaching/Tutors/Handbook/Tutors-Chapter5.pdf.
6. Lesjak, D. (ur.) (2006). Dodiplomska šola. Univerza na Primorskem, Fakulteta za management Koper. Pridobljeno dne 16.04.2020 s svetovnega spleta: [http://www.fm-kp.si/Files/File/Studijske_zadeve/Dodiplomskasola2006-07\(splet\).pdf](http://www.fm-kp.si/Files/File/Studijske_zadeve/Dodiplomskasola2006-07(splet).pdf).
7. Maksimović, J., Osmanović, J. (2018). Vloga in učinkovitost metodološkega izobraževanja za reflektivne prakse. Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja, 33, št. 1, str. 131–148.
8. Peery, A. (2017). A brief history of co-teaching. Pridobljeno dne 15.04.2020 s svetovnega spleta: <https://x78251kcpl12l2t9e46kf96a-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2017/02/Brief-History-of-Co-Teaching.pdf>.
9. Pravilnik o demonstratorstvu. (2012). Senat Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Pridobljeno dne 15.04.2020 s svetovnega spleta: <http://ff.um.si/dotAsset/37402.pdf>.
10. Pravilnik o demonstratorima. (2016) Statut Filozofskog fakulteta Osijek. Pridobljeno dne 16.04.2020 s svetovnega spleta: <http://pravilnik-o-demonstratorima.pdf>.
11. Pravilnik o demonstratorstvu na Fakulteti za organizacijske vede. (2017). Senat Fakultete za organizacijske vede univerze v Mariboru. Pridobljeno dne 17.04.2020 s svetovnega spleta: https://fov.um.si/sites/default/files/upload/news/documents/pravilnik_o_demonstratorstvu_na_fov_um.pdf.

12. Prebevšek, P. (2018). Iz Štajerca: Udeležba na volitvah ima težo, ko si informiran. Večer, 2018. Pridobljeno dne 16.04.2020 s svetovnega spleta: <https://www.vecer.com/iz-stajerca-udelezba-na-volitvah-ima-tezo-ko-si-informiran-6507766>.
13. Razpis za demonstratorje (2018). Pridobljeno dne 17.04.2020 s svetovnega spleta: https://fov.um.si/sites/default/files/upload/news/documents/razpis_za_demonstratorje_2018_2019.pdf.
14. Razpis za študente tutorje in demonstratorje. (2019). Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru. Pridobljeno dne 16.04.2020 s svetovnega spleta: <https://www.ft.um.si/Strani/Novica.aspx?nID=100>.
15. 100 načinov uspešnega poučevanja: dobre prakse za učitelje. (2016). 1. izd. El. knjiga. Ljubljana: IBS, Mednarodna poslovna šola. Pridobljeno dne 21.04.2020 s svetovnega spleta: http://www.ibs.si/docs/prirocnik_za_ucitelje.pdf.
16. Starc, J. (2015). Kakovost delovanja visokošolskih zavodov se odraža v njihovem energijskem naboju. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 30, št. 3–4, str. 136–152.
17. Šarić, M., Košir, K. (2012). Uporaba aktivnih metod dela v visokem šolstvu. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 27, št. 3–4, str. 135–150.
18. Wilkinson, D., Birmingham, P. (2003). *Using Research Instruments: A Guide for Researchers*. London: Routledge Falmer.

Dr. Alenka Tratnik (1965), lektorica za angleški jezik na Univerzi v Mariboru, Fakulteti za organizacijske vede v Kranju.

Naslov: Torkarjeva 13, 1000 Ljubljana, Slovenija; Telefon: (+386) 040 732 012

E-mail: alenka.tratnik@um.si

Anja Vidmar (1998), diplomantka Univerze v Mariboru, Fakultete za organizacijske vede v Kranju.

Naslov: Podplešivica 66, 1357 Notranje Gorice, Slovenija; Telefon: (+386) 031 466 343

E-mail: anja.vidmar@student.um.si